

Marie Trapp är speciallärare på Släbroskolan i Nyköping.

Så knäcks läskoden för de yngsta eleverna på Släbroskolan

PREMIUM Samtidigt som debattvågorna har gått höga om läskrisen i svenska skolan finns det skolor som visar att utvecklingen går att vända. På Släbroskolan i Nyköping har undervisningsmodellen RTI, phonics och en satsning på flerlärarsystem gett resultat som sticker ut. ”Det är avgörande att eleverna når en automatiserad avkodning på lågstadiet”, säger specialläraren Marie Trapp i en intervju med Special Nest.

Senaste åren har larmrapporter kommit i strid ström om läskrisen i den svenska skolan, men Släbroskolan i Nyköpings kommun har hittat sätt att trotsa den dystra trenden.

– Vi har jättefina resultat och slår i taket när det gäller avkodning jämfört med de andra skolorna i kommunen, även i hela riket sticker vi ut och inte minst har vi lyckats bra med andraspråkseleverna, säger specialläraren Marie Trapp.

”Måste jobba mer systematiskt”

En av de tongivande ingredienserna i deras framgångsrecept är undervisningsmodellen Respons to intervention, RTI, som går ut på att i tidigt skede upptäcka och ge hjälpinsatser till lågstadieelever som kämpar med att knäcka läskoden.

En annan central ingrediens är Trädet Web, ett läs- och skrivutvecklingsverktyg som är skapat av Pelle Lindblå och som bygger på phonics, eller strukturerad ljudningsmetod på svenska. I korthet handlar **metoden** om att systematiskt nöta in kopplingen mellan språkljud och bokstäver.

– Ett problem i svensk skola är att många läromedel och arbetsböcker för den tidiga skriv- och läsundervisningen är alldeles för svåra för många elever. Man måste jobba mer systematiskt från grunden med ljudning, säger Marie Trapp och fortsätter:

– Phonics har kommit i ropet senaste åren, men fortfarande är det långt ifrån alla skolor som använder metoden mer organiserat. Jag och mina kollegor har använt metoden under lång tid men inte arbetat lika systematiskt som under de senaste fyra åren, och vi har sett så fina effekter. Även RTI-modellen är relativt ny i Sverige och bör användas mer.

Så går RTI-modellen till

RTI-modellen innehåller tre steg. Det första steget består av den vanliga klassrumsundervisningen med evidensbaserade metoder som exempelvis phonics. Det andra steget inbegriper extrainsatser i grupp för elever som har svårare att få i gång läsningen. På Släbroskolan sker extraträningen 20-30 minuter varje dag, utöver den ordinarie undervisningen. Det tredje steget består av längre individuellt stöd av en speciallärare, och här återfinns inte sällan elever med dyslexi eller språkstörning.

– Vi har varje läsår fyra intensivträningsperioder för eleverna som behöver extra stöd och däremellan screenar vi för att följa upp deras utveckling. Många elever i steg två kommer snabbt upp på banan genom extraträningen, för andra tar det lite längre tid, medan relativt få hamnar i steg tre, säger Marie Trapp och fortsätter:

– Vi använder screeningresultat från förskoleklassen och sedan väntar vi inte, utan sätter i augusti i gång med en mindre grupp för alla som är i behov av extrastöd. Ungefär en tredjedel av ettorna brukar behöva det.

Trädet i fokus i stödundervisningen

Under stödundervisningen i mindre grupp läggs mycket krut på ljudning av bokstavsljud, parallellt med läsning och skrivning av först kortare och sedan längre ord, både med penna och papper och med dator – ett upplägg som är multisensoriskt.

– Vi använder olika strategier för avkodning i gruppundervisningen, exempelvis att ”sikta på vokalen” och dela upp korta ord som VA-L eller LÄ-SA och sedan successivt övergå till allt längre ord. Det här blir eleverna otroligt hjälpta av.

I stödundervisningen används Trädet Web, som Marie Trapp menar har varit avgörande.

– Det finns många likvärdiga verktyg som funkar bra och som också utgår från phonics, men enligt mig har Trädet flera unika fördelar, säger hon och fortsätter:

– Särskilt inspelningsfunktionen och gehörsskrivningen som låter eleven lyssna på, härma och själv spela och skriva in ljud och stavelser. Det här möjliggör för eleven att träna på uttalet samtidigt som den lär sig att läsa och skriva. Detta är särskilt gynnsamt för andraspråkselever eller elever med uttalsproblematik.

Flerlärarsystem – i stället för resurspedagoger

Men upplägget med RTI-modellen hade inte varit praktiskt genomförbart utan den tredje ingrediensen i receptet: en satsning på ett flerlärarsystem. Detta i form av en extra lärare vars huvudsakliga uppgift är att få fart på läsningen för eleverna som behöver mer stöd.

– Hon och jag har daglig kontakt om frågor som rör eleverna och undervisningen, ifall vi exempelvis behöver göra justeringar utifrån nya screeningresultat. Den här organisationen är en stor fördel och en förutsättning, säger hon och lägger till:

– Jag föreläser regelbundet och brukar få frågan hur vi har råd med flerlärarsystem när andra inte har det. Vi har gjort en medveten satsning sedan några år med att anställa en extralärare per årskurs och har i gengäld nästan inga resurspedagoger alls, samtidigt som vi är en stor skola med många elever, vilket ger en bra elevpeng.

Bristfälliga resurser kan vara en svårlöst knäckfråga vid införandet av RTI-modellen, men Marie Trapp framhåller också vikten av samarbete och att lärarna har ett gemensamt språk.

– RTI-modellen handlar mycket om kollegialt lärande, det kräver ett tillsammansarbete för att få alla elever att lära sig läsa och skriva.

Fördelaktigt för elever med npf

Marie Trapp menar att upplägget med RTI-modellen och verktyget Trädet är ”oslagbart” för elever med adhd och/eller autism, som ofta brottas med koncentrationssvårigheter och ökad **känslighet för mycket intryck**. Det är inte bara det mindre undervisningssammanhanget som är gynnsamt, utan också Trädets utformning.

– Uppgifterna ser ut på samma sätt varje gång, uppdragen tar ungefär 10-15 minuter, du får poäng vid varje uppdrag och går vidare till nya levels. Det passar bra för eleverna med autism och adhd, även om man ibland som lärare kan behöva sitta med och hjälpa eleven med att komma i gång och bibehålla fokus.

En annan oväntad fördel med upplägget, berättar Marie Trapp, är att det i utredningar för språkstörning har visat sig att deras elever är duktiga avkodare.

– Det är roligt att höra från de utredande logopederna att även om eleven har svårigheter med språk- och läsförståelse generellt så sitter avkodningen – eleven kan läsa en text, dessutom med bra flyt. Det blir en viktig fördel framöver i skolan.

Phonics väntas bli en del av läroplanen

Ett återkommande budskap under de senaste årens debatt om läskrisen är att läsundervisningen har hamnat i bakvattnet och elevers läsförmåga tagits för given inom svensk skola. Nu vill skolpolitikerna ändra på det. Den nya och kommande läroplanen – som ska tas i bruk 2028 – väntas ha tonvikt på den tidiga läs- och skrivundervisningen, och i **utredningen** av den nya läroplanen framhölls just phonics som en nyckel till att knäcka läskoden. Marie Trapp är dock orolig för att läsdebatten har fått för kraftig slagsida mot bara avkodning medan läsförståelse-delen riskerar att hamna i baksätet.

– Det är avgörande att nå en automatiserad avkodning på lågstadiet, för annars orkar du inte ta till dig det du läser i något ämne senare under skolgången. Här är det dock viktigt att vara balanserad, för den tidiga läs- och skrivundervisningen behöver bestå både av strukturerad ljudningsmetod och av olika aktiviteter för stärkt språkförståelse och bättre ordförråd, som textsamtal och högläsning.

Forskaren om trendbrottet: ”Stort intresse för RTI”

Tre frågor om RTI med Camilla Nilvius, lektor i pedagogik vid Linnéuniversitetet och forskare om undervisningsmodellen. Hon har tidigare intervjuats i Special Nest – se här.

1) Vad har hänt senaste åren – hur ser intresset ut för RTI-modellen i Sverige?

– Intresset är jättestort. Det är många huvudmän och rektorer som hör av sig och vill att jag ska föreläsa om RTI. Min RTI-bok har sålt slut och fått tryckas i en ny upplaga och det är ju också ett tecken på att det finns intresse. Jag får ofta frågan ”hur spritt det är” och jag har hittills inte kunnat svara på det. Men nu har jag precis engagerat två speciallärarstudenter som ska hjälpa mig med en enkätstudie om detta. Jag håller tummar och tår att landets rektorer kan tänka sig att göra en två minuter lång enkät om de använder RTI eller inte.

2) Det pratas om läs- och skrivkrisen i svensk skola. Om RTI-modellen infördes på bred front i kombination med exempelvis phonics, hur pass stor effekt skulle det få?

– Jag tror att det skulle ha jättestor påverkan. I de RTI-studier som jag har gjort ser jag att behovet av stöd i läsningen halveras på ett par år när man använder RTI och evidensbaserad undervisning. Internationell forskning visar samma sak. Kan alla barn i Sverige i risk för lässvårigheter få stöd tidigt med läsförkunskaper och sedan strukturerad läsinlärning enligt phonics/ljudmetod så har vi kommit mycket långt. Knäcker barnen läskoden tidigt och blir engagerade läsare som läser mycket redan i årskurs 1-2, får vi en bättre prognos för att de ska utveckla god läsförståelse på längre sikt. Men phonics/ljudmetod kommer inte ensamt att räcka. Det

behövs lika mycket fokus på de andra delarna i evidensbaserad undervisning i RTI som utgår från Science of Reading. Lärarna behöver djup kompetens i hur de ska jobba för att stimulera elevers språkförståelse, inklusive ett brett men framför allt djupt ordförråd, samt läsförståelse. Det är ingen quick-fix att utveckla god språk- och läsförståelse hos elever.

3) För att kunna genomföra RTI-modellen har de infört flerlärarsystem på Släbroskolans lågstadium. Vad är enligt dig det största hindret för att RTI-modellen ska kunna sjasättas?

– Resurser och tillgång till lärare kan vara hindrande parametrar, men det gäller att titta bortom det och se möjligheterna. Omfördelning av specialpedagogiska resurser från senare till tidiga år kan vara en möjlighet för att kunna jobba mer förebyggande och minska antalet elever i behov av stöd i senare årskurser, vilket borde ligga i huvudmäns intresse. Men inte bara tillgång till lärare kommer att lösa problemet. Lärare/speciellärare som jobbar med undervisning och insatser inom RTI måste ha kompetens i evidensbaserad undervisning så att klassrumsundervisningen håller hög kvalitet och så att de kan ge adekvata insatser. Sedan behövs en stöttande och driven rektor som kan skapa organisatoriska möjligheter för RTI på sin skola. Utan en sådan rektor är det svårt.

Fler artiklar i Special Nest om skolan:

- Ny dom synliggör svår skolsituation för flickor med autism
- “Eleven får bära skolans tillkortakommande hela livet”
- No excuses: Vad innebär skolmodellen – och vad säger forskningen?
- Snart kliver kognitionsvetenskapen in på skolorna
- Kritikstormen mot arbetet med nya läroplanerna – det här har hänt
- Hon riktar ljuset mot elever med svag teoretisk begåvning
- Ny forskning om svårbedömda grupparbeten – kan blyghet tolkas som okunskap?
- Vinnarklassen som läste tre timmar – per dag

Liknande innehåll

- 1 Svenska elevers läsförståelse har rasat: Kan RTI vara lösningen?
- 2 Så kan elever med lässvårigheter stöttas – forskaren förklarar
- 3 10 insikter om läs- och skrivundervisning vid varierande behov
- 4 Ny bok om phonics: "Läsinlärning ska inte lämnas åt slumpen"
- 5 Lästips inför skolstarten
- 6 Trädet ska förbättra elevernas läsutveckling
- 7 “Vi måste forska mer om det lärarna gör”

Populärt innehåll idag

- 1 Jonna Bornemark: "Samhället behöver bli mer autistiskt"
.....
- 2 Under lupp: Hur autister hanterar stress på jobbet
.....
- 3 Så knäcks läskoden för de yngsta eleverna på Släbroskolan
.....
- 4 Omstridd intervju skapar debatt: Behöver autismbegreppet ritas om?
.....
- 5 WAIS-testet som kartlägger hur vuxna tänker och lär
.....
- 6 "Eleven får bära skolans tillkortakommande hela livet"
.....
- 7 Stimmande – ett sätt att bearbeta känslor